

Primat Araştırmaları

Orangutan Kültürü

Borneo ve Sumatra adalarında yaşayan orangutanlar üzerinde on yıllardır yaptıkları çalışmaları birleştiren primatologlar, şempanze ve bonoboları kıyasla insanlara daha uzak olan bu primat türünde de kültürleşmenin olduğunu, ve primat kültürünün sanıldan çok daha eski olabileceğini gösterdiler. Kültür, yalnızca yavruların analarından öğrendikleri davranışları, kendi yavrularına aktarmalarından ibaret bir süreç değil. Daha yaygın bir sosyal ilişkiler ağı gerektiriyor ve farklı bölgelere özgü değişimler gösteriyor. Daha önceki araştırmalar,

şempanzelerin yedi milyon yıl öncesinden, basit alet kullanma, kirli sebze ve meyveleri suda yıkama, taşla ceviz kırma vb. gibi kültürel davranışları edindiklerini ortaya koymuşlardı. Orangutanlar üzerindeki araştırmalar, bir davranışın yerel bir toplulukça benimsenmesi anlamına gelen kültür gelişiminin 14 milyon yıl kadar geriye gittiğini gösteriyor.

Araştırmacılar 3 Ocak tarihli *Science* dergisinde yayımladıkları bir ortak makalede orangutanlar arasında 24 davranışın kültürleşme süreciyle aktarıldığını gösteren kanıtlar sundular. Bu davranışlar arasında -yaprakların elleri dikenlerden korumak için eldiven ya da peçete gibi kullanılması, - dal parçalarıyla ağaç deliklerinde böcek avlama, vücut kaşıma ya da meyve çekirdeklerini çıkartmak, - büyük yapraklarla su taşımak ya da

sinek, böcek gibi haşereleri öldürmek, - birbirlerine buldukları meyveyi haber verirken ya da “öpücük” atarken seslerini güçlendirmek için ellerini ya da yaprakları ağızlarının etrafında boru gibi kullanmak - Yuvalara “güneş tenteleri” yapmak ; yağmurda da yuvalarının üzerinde “şemsiye yuvaları” yapmak gibi karmaşık ve zihinsel işlevler gerektiren davranışlar bulunuyor. Araştırmacılara göre bu grup davranışları, salt çevresel uyarılara bir tepki değil. Çünkü, aynı bölgeden geçen bir ırmağın bir tarafındaki orangutanların dal parçalarıyla meyvelerin çekirdeklerini çıkartırken, öteki taraftakilerin bu yöntemden habersiz oldukları görülmüş.

Science, 3 Şubat 2002

Primat “Dili” mi?

ABD’de değişik uyarılar karşısında kullandığı değişik seslerle kendi sözcüklerini oluşturmaya çalışan bir bonobo, hayvanların bir iletişim diline sahip olamayacakları yolundaki yaygın görüşe darbe vurmaya aday. Doğal yaşam alanları Güney Afrika’daki ormanlar olan bonobolar, şempanzelerle birlikte insana en yakın primat türleri. Atlanta’daki Georgia Eyalet Üniversitesi’nde tutulan Kanzi isimli

primat araştırmacıları Jared Taglialatela ve Sue Savage-Rumbaugh, hayvanın kendileri ile iletişim halindeyken birtakım sesler çıkardığını fark etmişler. Bunun üzerine Kanzi’nin bakıcılarıyla ve çevresiyle etkileşim halindeyken videoya alınan görüntü ve seslerini inceleyen araştırmacılar, hayvanın en azından dört ayrı cisim ya da durum için özel sesler çıkardığını belirlemişler. Bunların başında,

yetişkin bonobo, insanlar arasında büyümüş ve semboller aracılığıyla iletişim kurma konusunda eğitilmiş. Ayrıca İngilizce bazı sözcükleri de anlıyor ve “kafesten çık” ya da “muz ister misin?” gibi cümlelere de doğru tepki veriyor. Kanzi üzerinde çalışan

tahmin edilebileceği gibi, muz geliyor. Sırada da üzüm ve meyve suyu. Ancak, Kanzi’nin “evet” gibi bir bilişsel soyutlama gerektiren bir durum için de özel bir sözcük geliştirdiği ortaya çıkmış. Daha önce de primatlar insanlarla iletişim kurma konusundaki hünerlerini sergilemiş bulunuyorlar. Bunların en tanınmış örnekleri, Amerikan işaret dilini (dilsiz alfabesi) öğrenen Koko adlı goril ve Washoe adlı şempanze. Ancak, sesle konuşma çabaları ve daha da önemlisi, “kendi dilini oluşturma” çabalarının, Kanzi dışında bilinen başka bir örneği yok. Taglialatela ve ekibi hayvanların konuşmayı öğrenip öğrenemeyeceği konusunu aydınlığa kavuşturmak için, bazılarını işaret diliyle iletişim öğretilmemiş yedi ayrı bonobo ile de çalışmaya başlamışlar. Araştırmacıların ortaya çıkarmak istedikleri bir başka soru da bonoboların insan seslerini taklit etmeye çalışıp çalışmadıkları.

New Scientist, 4 Ocak 2003